

**Oleh Yaremenko, Doctor of Economics Sciences, Professor,
Head of the Institutional Economics Sector
of the Economic Theory Department
State Organization “Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine”
Kyiv, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-552-5-16>

OPPORTUNITY COST OF DIGITALIZATION STRATEGY

АЛЬТЕРНАТИВНА ВАРТІСТЬ СТРАТЕГІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Безальтернативність цифрового розвитку суспільства, держави та економіки може виявитися пасткою еволюції, яка, з урахуванням глобально-історичного масштабу цифрових перетворень, може привести до глибоких цивілізаційних проблем. Пошук та формулювання інституційно-технологічних альтернатив цифровізації має право на існування (хоча б, для початку в економічній науці) як етап оцінки альтернативної вартості стратегії тотальної цифровізації.

Цифровий соціально-економічний розвиток виступає як етап інституційної еволюції та історичний процес особливого роду, який по-новому висвітлює діалектику збереження та оновлення у життєдіяльності економічних систем. З одного боку, цифровізація виступає як сучасний етап еволюційного процесу підвищення ефективності та надійності інформаційного забезпечення господарчої діяльності, яка має довгу історію. Але в той же час цифрові технології уявляють собою безпрецедентний за своєю ефективністю спосіб зниження суспільної невизначеності, і відповідно породжують можливість відмови від традиційних ціннісно-інституційних механізмів обмеження/селекції альтернатив. Наслідки такого історичного розриву можуть бути і справді революційними, тобто такими, що призводять до маси неочікуваних фундаментальних наслідків.

Інформаційні механізми забезпечення практичної суспільної єдності суб'єктів господарювання в умовах цифровізації обмежують сферу опосередкованої довіри, яка базується на мовчазному визнанні спільних цінностей та взаємних очікувань. Оскільки цінності та інститути споконвічно мають інформаційну природу, що прив'язує їх до певного історичного соціального простору, зміни інформаційних потреб та ресурсів через використання штучного інтелекту несуть

потенціал посилення соціальної невизначеності [1], якій частково нейтралізується у процесі регулювання цифрових мережевих технологій.

Цифрова форма представлення соціально-економічної інформації надає можливість оптимізувати транзакційні витрати пошуку та інтерпретації інформації. Менш гострою стає проблема верифікації та надійного функціонування цифрових технологій в умовах дефіциту інформації, частково вирішується проблема інформаційного перевантаження економічних суб'єктів. Цифрові комунікаційні технології в умовах локалізації глобального соціально-економічного розвитку дають можливість забезпечити певний мінімум наступності розвитку глобальних та локальних ринків.

Знання та інформація в економіці отримують такі форми втілення, які найбільш відповідають актуальним потребам у забезпеченні спеціалізації та кооперації у будь якому масштабі. Поняття профіциту та дефіциту інформації, явного та прихованого знання, стають відносними як за змістом, так і за її практичним обігом в економіці. Конкурентні механізми інформаційного обміну функціонують у нових інституційних контекстах та сенсах, коли інформаційна асиметрія та інформаційне посередництво знаходять собі нові сфери та інструменти, наприклад такий новий сегмент інформаційного ринку як постачальники інформаційних послуг з неочевидною вартістю (блогери, бізнес-коучи, мотиватори), що орієнтуються на ціннісні розриви та інституційний вакуум.

Цифрова інституційна влада, що втілюється у пристосування до власних потреб і переваг глобальних технологічних цифрових монополістів норм та стандартів цифрового обігу ресурсів, здатна суттєво обмежувати, або прискорювати економічне зростання окремих країн через інституційні інструменти доступу до технологічних (патенти та ліцензії), природних (цифрові концесії), людських (фрілансерство) та фінансових (крипторактиви різного роду) ресурсів. Пригнічення ціннісно-інституційного імунітету країн, що виконують роль постачальника таких ресурсів, є не просто бажаною, а необхідною умовою їх глобалізації через так звані глобальні ланцюжки доданої вартості. Але, оскільки роль цінностей та інститутів у знятті невизначеності господарчої діяльності, є виключною в умовах панування національно-державної форми організації суспільства, деструкція ціннісно-інституційної ідентичності країн породжуватиме ризики конфліктного перерозподілу ієрархічних статусів між основними центрами тяжіння

розвитку цифрових технологій у сучасних процесах глобалізації. Такі ієрархічні виміри як явище «витоку мозків» та його вплив на розподіл цифрового потенціалу, світовий розподіл інновацій у цифровій сфері, показники цифрового розвитку країн у контексті зв'язку між економічним та цифровим розвитком, роль наукових інституцій у цифровізації економіки та суспільства. Це є тим більш актуальним в умовах, коли глобальний розподіл цифрового потенціалу соціально-економічного розвитку є вкрай нерівномірним, а його тенденції не дають підстав очікування поступового вирівнювання таких диспропорцій шляхом цифрового оновлення ліберальної моделі глобалізації.

Прискорена цифровізація держави виводить її у глобальний інституційно-технологічний простір, якому притаманні свої критерії та стандарти. Глобальні джерела цифрових технологій виникають та розвиваються поза межами суверенного ціннісно-інституційного простору. Норми загальних та особливих суверенних ризиків, якщо вони і присутні в механізмах генерації та селекції інновацій, частіш за все не можуть відповідати вимогам національного соціально-економічному генотипу, що припускає можливість виникнення критичних розривів в інституційній системі суспільства [2; 3].

Через цифровізацію органів державної влади держава стає у середньостроковому періоді більш сильною. «Сильна (або велика) держава» як історичне явище може мати різні інституційні втілення: адміністративно-командна система радянського типу, ринковий соціалізм у КНР, державно-монополістичний капіталізм 30–80-х років ХХ століття у більшості країн Заходу.

У 20 році ХХІ століття внаслідок прискореної цифровізації виникли як нові суспільні потреби, так і нові владні ресурси та інструменти. Це призводить до змін у структурі та просторі фактичних можливостей держави у досягненні своїх цілей. Поки суспільство та держава не знайдуть відповідні способи забезпечення балансу між державою та людиною, діятиме норма, що була сформульована Дж. Оруелом: мета влади – влада.

Література:

1. Acemoglu D. Two models for agentic AI. URL: <https://www.ips-journal.eu/work-and-digitalisation/two-models-for-agentic-ai-8197/>
2. Bauer M. Europe's Quest for Technology Sovereignty: Opportunities and Pitfalls. Brussels: European Centre for International Political Economy (ECIPE). 2020.
3. Broeders, D., Cristiano, F. and Kaminska, M. In Search of Digital Sovereignty and Strategic Autonomy: Normative Power Europe to the Test of Its Geopolitical Ambitions. Journal of Common Market Studies (JCMS).